

CD KLASSIEK

**Hemels visioen herdacht
Wolfgang A. Mozart**

Op 5 december 1791 overleed Wolfgang Amadeus Mozart, wellicht aan de gevolgen van een infectie en niet door vergiftiging. Over Mozarts dood en begrafenis ontstonden meerdere mythen, door historisch onderzoek intussen gelukkig bijgesteld. Zo kreeg Mozart geen armengraf, maar werd er gewoonweg nooit een herdenkingsteken op geplaatst. Bij de winterse begrafenis waren familie noch vrienden aanwezig omdat de nieuwe begraafplaats van Wenen vier kilometer buiten de stad was gelegen.

Vijf dagen na Mozarts dood, op 10 december 1791, werd in de Sankt Michael een requiem mis gezongen voor de overleden componist. Bij die gelegenheid werd voor het eerst diens beroemde *Requiem* vertolkt, meer bepaald de enige twee stukken die Mozart in de weken vóór zijn dood had kunnen afwerken: het *introitus* en het *kyrie*. Het Britse Dunedin Consort presenteert een opname van de wijze waarop die twee onderdelen zouden hebben kunnen hebben geklonken. Een reconstructie dus. Het klinkt soberder dan we gewend

zijn, maar het was ook niet bepaald een mis voor een arme.

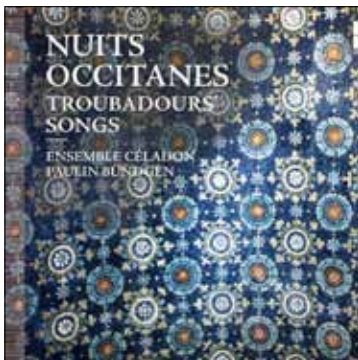
Het *Requiem* is controversieel. De opdrachtgever, die anoniem wilde blijven, was graaf Franz von Walsegg. Hij bestelde het bij Mozart om onder zijn eigen naam te laten uitvoeren. Omdat weduwe Constanze Mozart het geld van de opdracht nodig had, vroeg ze Franz Xaver Süssmayr het af te werken op basis van Mozarts schetsen. Süssmayr was een leerling van Antonio Salieri, die in de beroemde film *Amadeus* figureert als boos genie, maar had ook les gekregen van Mozart en de schetsen gezien.

Het *Requiem* is dus voor twee derde niet van de hand van het onsterfelijke genie, maar van een haast vergeten leerling. In december 1793 liet de opdrachtgever het uitvoeren in een kerk in Wiener Neustadt, al was het reeds op 2 januari 1793 eens gebracht, tijdens een benefietconcert georganiseerd door Mozarts mecenas graaf van Swieten.

Het Dunedin Consort probeert ook deze versie te reconstrueren door een deel van de koorpartijen door de vier solisten te laten zingen, een praktijk die inder tijd gebruikelijk was. Het geeft ons een nieuw beeld van een hemels werk. (EDS)

Wolfgang Amadeus Mozart, *Requiem*, door het Dunedin Consort onder leiding van John Butt, Linn, CKD449, 21,50 euro.

CD KLASSIEK

**Occitaanse nachten
Ensemble Céladon**

Het Occitaans was ooit een belangrijke cultuurtaal. Het is dan ook niet zomaar een Frans dialect, maar een taal die veeleer gelijk op het Catalaans dan op het hedendaagse Frans. Het Occitaans was ook de taal waarin de troubadours in de twaalfde en de dertiende eeuw hun werk schreven.

Het werk van de minnezangers Bernat de Ventadorn, Bertran de Born, Raimon de Miraval en Beatriz de Dia drong ook door in noordelijke streken en beïnvloedde in onze streken bijvoorbeeld de dichtende Jan I van Bra-

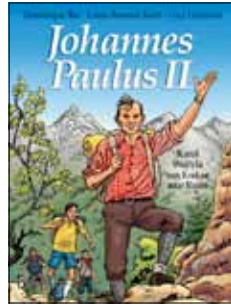
bant of de mystica Hadewych.

Geen *harbalarifa* op deze *Nuits Occitanes* van het Ensemble Céladon, maar origineel liederen waarin de liefde, meer bepaald het verlangen naar de onbereikbare geliefde, centraal staat. Het betreft sober omkaderde liederen, met begeleiding door vedel, fluit en luit. De twee zangstemmen zijn een sopraan en – misschien wat vreemd – een contratenor. De opname gebeurde in het kerkje Notre-Dame de Centilles in de Hérault, dat een fantastische akoestiek heeft.

Het woord 'troubadour' komt van het Oudfranse *trouver*, dat 'vinden' of 'bedenken' betekent. Er zijn er zo'n vierhonderd bekend en eigenlijk waren ze veel meer dan zomaar dichter-muzikanten. Ze beleefden hun onderwerpen vaak ook zelf. (EDS)

Nuits Occitanes, Troubadour's Songs, door Paulin Bündgen, Ensemble Céladon, Ricercar, RIC 340, 22,50 euro.

BOEK STRIP

**Paus in beeld
Bahr & anderen**

Het leven van Johannes Paulus II werd al naverteld in twee Franstalige strips. Naar aanleiding van de heiligverklaring van de Poolse paus werden die strips nu in het Nederlands uitgegeven. Oorspronkelijk bracht de Editions du Triomphe in Parijs ze op de markt in 2003. Voor de recente Nederlandse uitgave werd de periode uitgebreid tot aan het overlijden van de paus.

BOEK WETENSCHAP

**Zeldzaam en kostbaar
Arjen Mulder**

Arjen Mulder, bioloog van opleiding, keert in dit boek terug naar de passie van zijn jeugd. Hij onderzoekt het fenomeen leven. Daarvoor gaat hij op zoek bij grote auteurs uit het verleden.

Karol Wojtyla koos aanvankelijk voor een carrière als acteur. Tijdens Wereldoorlog II meldde hij zich als priesterkandidaat. Na de naziterreur kwam het communisme naar Polen, niet meteen het meest eenvoudige kader voor een jonge priester. Wojtyla ging studeren in Rome, verbleef er enige tijd aan het Belgisch College. Eindigt het eerste stripverhaal met zijn verkiezing tot paus op 16 oktober 1978, het tweede deel toont op de laatste bladzijde de roep „*Santo subito*” (meteen heilig) op zijn begrafenis op 8 april 2005.

Het zijn vooral de tekeningen naar foto's die de belangrijkste momenten van het pontificaat in de tweede strip in beeld brengen: de reizen, de aanslag op 13 mei 1981, de opening van het heilig jaar 2000 en de Wereldjongerendagen. Die bijeenkomsten van jonge gelovigen waren zijn initiatief. In het voorwoord van de tweede strip, daterend van 27 maart 2003, herinnert bis-

schop Dominique You, voormalig hulpbisschop van Sao Salvador de Bahia in Brazilië, eraan dat Johannes Paulus II, bij zijn eerste reis naar Brazilië in 1980, er toen ook uitdrukkelijk op aandrong om er de favela's, de armoedige sloppenwijken, te bezoeken. (NL)

Dominique Bar, Louis-Bernard Koch & Guy Lehideux, *Johannes Paulus II. Deel 1. Karol Wojtyla van Krakau naar Rome* en *Deel 2. Onvermoeibare pelgrim, Monastic Uitgeverij, Aalst, 2014, 40 en 56 blz., 9,95 euro per deel. Bestellen kan via 053 777 501, www.monastic.be.*

Wat spookt materie allemaal uit? Waarom speelt de dood zo'n grote, haast noodzakelijke rol, in het leven? Indringende vragen.

Terwijl de auteur het boek schrijft, sterven zijn ouders. Dat afscheid zet hem zeer aan het denken en maakt het boek hoogst persoonlijk. Mulder zoekt daarom een biologisch wereldbeeld waarbij de natuur opnieuw de bezieling krijgt die de grote denkers van de achttiende en negentiende eeuw haar hebben ontnomen.

„Ik weiger te aanvaarden dat alles wat wij aan levensprocessen tegenkomen op aarde in laatste instantie te verklaren valt als een reeks reacties en interacties tussen levenloze moleculen en atomen”, meent Mulder. Heeft de natuur geen zin? Mulder is het niet eens met Darwin voor wie al-

les bij toeval is geëvolueerd. Het leven op aarde is voor hem zeldzaam en kostbaar in een voorts koud en levenloos heelal.

Het laatste hoofdstuk heeft als titel *Dank sei Dir, Herr* (Dank aan U, God). „Leven is wat ons waarde geeft in een totaal niet in ons geïnteresseerd universum. Het is slavenwerk en toch genade.” Een bijzonder boek dat je een nieuw perspectief biedt. (EDS)

Arjen Mulder, *Wat is leven? Queeste van een bioloog*, Arbeiderspers, 2014, 231 blz., 22,95 euro.

BOEK GESCHIEDENIS

**Voortdurend geweld
Keith Lowe**

We zouden het haast vergeten, maar dit jaar herdenken we behalve het uitbreken van Wereldoorlog I ook nog de start van de tweede wereldbrand, op 1 september 1939. De Britse historicus Keith Lowe is een autoriteit op het gebied van Wereldoorlog II en belicht in zijn boeken minder vanzelfsprekende onderwerpen zoals de vernietiging van de Duitse steden door geallieerde luchtbombardementen. In zijn jongste boek, *Het woeste continent*, belicht hij de periode na de oorlog, te beginnen bij de nederlaag van de Duitse legers. We

vergeten het vaak, maar na de overgave in 1945 gingen het politieke geweld en de deportaties voort. Dat drama probeert Lowe in kaart te brengen.

Europa zag er na 1945 uit als een chaotisch landschap. Haast alle Duitse steden waren verwoest en overal zwierven ontheemden rond. Joden die uit de concentratiekampen terugkeerden, konden op weinig begrip rekenen. Uit Oost- en Midden-Europa kwam vrij snel een migratiebeweging van Joden naar Palestina op gang, waardoor de wens van de nazi's werkelijkheid werd.

Bloedstollend zijn de verhalen over wat Duitse krijgsgevangenen te verduren kregen. De Amerikanen brachten honderdduizend van hen samen op weilanden langs de Rijn, in openlucht en zonder sanitaire voorzieningen. Velen stierven er van ontbering. Nog erger was het lot van de Kroatische milities die in Oostenrijk door de Britten werden overgedragen aan de troepen van Tito. 70.000 Kroaten werden prompt terechtgesteld.

Ook in Frankrijk, Italië en Griekenland overheerste nog jaren na de oorlog het politieke geweld. Partizanen oefenden in afgesloten gebieden een terreurbe-

wind uit. Het centrale gezag was te zwak om dat in te tomen.

De overwinnaars hertekenden de grenzen van de Europese landen. Dat leidde tot grootschalige volksverhuizingen. De auteur beschrijft ze in detail, illustreert dat relaas met de verhalen van gewone mensen en bestempelt ze als een van de grootste wandaden van de eeuw, mee bedacht door de Britse en Amerikaanse – democratisch verkozen – regeringen. Miljoenen Duitsers verlieten Oost-Europa, Polen en Oekraïne, ontelbare Oekraïners Polen. Polen verschoof naar het westen en werd van een vanouds multicultureel land voor het eerst 'zuiver' Pools. (EDS)

Keith Lowe, *Het woeste continent. Europa in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog*, Balans, Amsterdam, 2014, 492 blz., 32,50 euro.